

Бех І.Д., доктор психол. наук,
дійсний член НАПН України,
директор Інституту проблем
виховання НАПН України

ВИХОВНИЙ ГЛОСАРІЙ У ПОЛЯРНОМУ ПОДАННІ

У сучасному вихованні нині, на жаль, відсутній етико-понятійний порядок – його нормативна злагодженість, що знижує й сам перетворювальний процес. У цьому зв'язку дієву роль має відігравати й відомий виховний постулат, згідно з яким усі етичні поняття, яким опікується науково доцільне виховання, мають використовуватися у їхніх протилежностях – позитивних і негативних сенсах.

Мовленнєво-етичною розвивальною перевагою запропонованого глосарію є те, що в ньому негативні етичні риси подаються не у формі заперечень позитивним (наприклад, «справедливість – несправедливість»), а як оригінальні вербальні конструкти, що входять до термінологічного фонду української мови.

За такого представлення у вихованця створюються внутрішні умови для смислового порівняння виховних ситуацій, вчинків, у яких втілюються відповідні етичні риси, відбувається більш глибоке розумове усвідомлення, яке створює, хоча і в першому наближенні, його особистісну позицію. Тож доцільним для вихователя видається знання основних етичних рис у полярному вираженні. При цьому позитивні риси будемо кваліфікувати як відповідні духовні цінності.

Етичні риси, окрім того, часто зустрічаються у наукових і художніх текстах, і на це слід зважати педагогу у спілкуванні з вихованцями. Особливо вони рясніють у художніх творах, які вихованці опановують самостійно або за порадою і допомогою дорослих.

Добродійність – зловмисність

- **ДОБРОДІЙНІСТЬ** – Властивість за значенням **добродійний**.
ДОБРОДІЙНИЙ – Який надає матеріальну чи ідеальну (вербальну), емоційну допомогу тим, хто її потребує, приносить користь.

- **ЗЛОВМИСНІСТЬ** – Властивість за значенням **зловмисний**. **ЗЛОВМІСНИЙ** – Який має злі, соціально осудливі наміри, як у формі вчинків, так і думок.

Благодійність – наживання

- **БЛАГОДІЙНІСТЬ** – Надання допомоги, переважно матеріальної, соціально не захищеним групам населення. Благодійність може бути спрямована також на заохочення і розвиток якихось суспільно значущих форм діяльності. Благодійність організована, нерідко інституціоналізована і, як правило, недержавна діяльність.
- **НАЖИВАННЯ** – Збагачуватися легким, нетрудовим шляхом; одержувати прибуток; багатіти. Поступово збирати, нагромаджувати, набувати матеріальні цінності, майно, гроші і т. ін. Прагнення до власної вигоди. Засобами придбання матеріальних благ можуть бути і злочинство, і хабарництво, і вимагання. Рідко користолюбство будується на власній праці.

Вірність – віроломство

- **ВІРНІСТЬ** – Стійкість і незмінність в почуттях, відносинах, у виконанні своїх обов'язків, боргу. Відданість чомусь, сталість переконань.
- **ВІРОЛОМСТВО** – Порушення обіцянки, присяги; підступність, зрадництво. Зловмисні підступні дії, свідомий обман чужої довіри.

Людяність – гордовитість

- **ЛЮДЯНІСТЬ** – щире, чуйне ставлення до інших; уважність до чужих потреб; гуманність. Любов, повага до людської особистості; добре ставлення до всього живого. Система моральних і соціальних настанов, що передбачає необхідність прояву співчуття до людей, не заподіяння страждань.
- **ГОРДОВИТІСТЬ** – надмірно висока думка про себе й зневажливе, пихате, з висока ставлення до інших.

Любов – ненависть

- **ЛЮБОВ** – почуття глибокої сердечної прихильності до особи, сильного інтересу до когось чи чогось. Любов'ю називають внутрішній, духовний потяг до чого-небудь; глибоку повагу, шанобливе ставлення чи приязнь до людини. Почуття глибокої сердечної прихильності до особи іншої статі; кохання. Стосунки між чоловіком і жінкою, викликані сердечною прихильністю. Інтерес, внутрішній, духовний потяг, пристрасть до чого-небудь. Почуття глибокої, самовідданої і щирої прихильності. Л. до Батьківщини, народу, держави, до батьків, до дітей. Ставитися до своєї справи з любов'ю (любовно). Постійна, сильна схильність, захопленість чим-небудь. Л. до правди, до істини. Л. до балету, до читання, до театру, спорту.
- **НЕНАВИСТЬ** – інтенсивне, негативно забарвлене деструктивне почуття, що відображає неприйняття, відраза і ворожість до окремої людини, групи осіб, неживого предмета, явища. Викликається як певними діями об'єкта, так і властивими йому якостями, сприйняттям об'єкта ненависті як такого, що суперечить переконанням і цінностям суб'єкта, негативно впливає на його життя, що перешкоджає задоволенню його важливих потреб.

Справедливість – упередженість

- **СПРАВЕДЛИВІСТЬ** – Об'єктивне, неупереджене ставлення до когось чи чогось. Людські відносини, дії, вчинки, які відповідають морально-етичним і правовим нормам.
- **УПЕРЕДЖЕНІСТЬ** – Необ'єктивне, негативне, несправедливе ставлення щодо когось чи чогось наперед. Упереджена думка. Упереджене судження. Упереджена точка зору.

Щедрість – скупість

- **ЩЕДРІСТЬ** – Надання безкорисної допомоги іншим у формі майна, коштів та ін., відсутність скупості.
- **СКУПІСТЬ** – Вияв надмірної заощадливості; шкодування витратити гроші на що небудь або подарувати щось кому-небудь. Надмірна ощадливість, нелюбов до витрат, до трати грошей.

Цнотливість – ласолюбство

- **ЦНОТЛИВІСТЬ** – Доброчесність, сповненість чеснот, чистоти, невинності. Властивість людини, що має високі якості, моральну бездоганність (чесність, правдивість, безкорисливість).
- **ЛАСОЛЮБНІСТЬ** – Пристрасть, яка проявляється в надмірному прагненні до душевних (чуттєвих), духовних і тілесних насолод.

Співстраждання – віроломство

- **СПІВСТРАЖДАННЯ** – Жалість, співчуття, що викликаються нещастям, горем іншої людини.
- **ВІРОЛОМСТВО** – Порушення зобов'язання, клятви, недостойна поведінка, вчинок, дія; також схильність до зради.

Прямодушність – хитрість

- **ПРЯМОДУШНІСТЬ** – Властивість за значенням **прямодушний**. **ПРЯМОДУШНИЙ** – Якому властиві прямота, відсутність лицемірства, хитрості; відвертості.
- **ХИТРІСТЬ** – Властивість за значенням **хитрий**. **ХИТРИЙ** – Який для досягнення чого-небудь діє непрямыми, обманними шляхами; підступний, лукавий. Який завжди знайде вихід, викрутиться зі скрутного становища. Який досягає нечесним шляхом. Який ґрунтується на неправді, несправедливості. Виверткий, який приховує справжні наміри. Хитрість служить для приховання злого наміру.

Поступливість – упертість

- **ПОСТУПЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **поступливий**. **ПОСТУПЛИВИЙ** – Який легко йде на згоду у вчинках, судженнях.
- **УПЕРТІСТЬ** – Властивість за значенням **упертий**. **УПЕРТИЙ** – Який намагається все робити по-своєму, настоює на своєму, інколи наперекір здоровому глузду; запеклий, невиправний.

Серйозність – легковажність

- **СЕРЙО́ЗНІСТЬ** – Властивість за значенням **серйозний**. **СЕРЙО́ЗНИЙ** – Який відзначається вдумливістю, розважливістю в своїх думках і вчинках, у ставленні до життя. Стриманий у вияві своїх почуттів. Який ґрунтовно знає свою справу; кваліфікований, досвідчений. Який виражає зосередженість, зібраність. Справжній, непідробний.
- **ЛЕГКОВА́ЖНІСТЬ** – Властивість за значенням **легковажний**. **ЛЕГКОВА́ЖНИЙ** – Який діє необачно, бездумно, не розмірковуючи. Часто міняє предмет своїх захоплень, уподобань. У якому виявляється поверховість, безмістовність.

Відважність – боязкість

- **ВІДВА́ЖНІСТЬ** – Властивість, за якої людина не боїться небезпеки; проявляє безстрашність, сміливість, хоробрість.
- **БО́ЯЗКІСТЬ** – Властивість за значенням **боязкий**. **БОЯЗКИЙ** – Властивість людини, яка усього боїться; несмілива, полохлива.

Волелюбність – владність

- **ВОЛЕЛЮ́БНІСТЬ** – Властивість за значенням **волелюбний**. **ВОЛЕЛЮ́БНИЙ** – Який прагне до незалежності, невідкорення, свободи.
- **ВЛАДНІСТЬ** – Властивість за знач. **владний**. **ВЛА́ДНИЙ** – Схильний нав'язувати свою волю, підкоряти собі. Здатний керувати собою, зберігати самовладання, стримувати свої почуття.

Благородність – ницість

- **БЛАГОРО́ДНІСТЬ** – Властивість за значенням **благородний**. **БЛАГОРО́ДНИЙ** – Породжений високою метою, пройнятий високим поривом, ідеєю і т. ін. Який відзначається високими моральними якостями; чесний, порядний. Проявляє достойні вчинки, поведінку, принципи.
- **НІ́ЦІСТЬ** – Якість людини, здатної на ганебні, підлі вчинки, якій властиві негативні моральні якості, зокрема, безчесність.

Повага – презирство

- **ПОВА́ГА** – Почуття шани, прихильне ставлення, що ґрунтується на визнанні чиїхось заслуг, високих позитивних якостей.
- **ПРЕЗІ́РСТВО** – Почуття повної зневаги, крайньої неповаги до когось або чогось. Байдужість, неповажне ставлення до чого-небудь.

Рішучість – вагання

- **РІШУ́ЧИСТЬ** – Властивість за значенням **рішучий**. **РІШУ́ЧИЙ** – Непохитний у своїх рішеннях, діях, вчинках. Дуже наполегливий, категоричний, сильний, енергійний, завзятий.
- **ВАГА́ННЯ** – Неспроможність відразу вирішити щось; роздумування. Непослідовність у поглядах, хитання. Виявляти нерішучість у вирішенні чогось.

Відвертість – лицемірство

- **ВІДВЕР́ТІСТЬ** – Властивість за значенням **відвертий**. **ВІДВЕР́ТИЙ** – Який прямолінійно, безкорисливо, чистосердечно, правдиво виявляє думки, почуття.
- **ЛИЦЕМІ́РСТВО** – Поведінка людини, що прикриває нещирість, злість притворним щиросердям. Удавана доброзичливість, якою приховують лихі наміри; нещирість.

Скромність – честолюбство

- **СКРО́МНІСТЬ** – Властивість за значенням **скромний**. **СКРО́МНИЙ** – Який не любить підкреслювати свої заслуги, достоїнства і т. ін., хизуватися ними. Не претендує на особливе становище. Стриманий у поведженні. Морально стійкий. Який нічим не виділяється серед інших, не має ніяких особливих рис, ознак і т. ін.; не видатний; простий, звичайний. Без претензій на розкіш, багатство і т. ін. Без пишних фраз, без перебільшених оцінок. Обмежений у побажаннях, вимогах.
- **ЧЕСТОЛЮ́БСТВО** – Прагнення до слави, почесей, домагання високих постів.

Ввічливість – зухвалість

- **ВВІЧЛИВІСТЬ** – Дотримування правил етикету, уважності та люб'язності до оточуючих людей. Під ввічливістю зазвичай розуміють вміння шанобливо і тактовно спілкуватися з людьми, готовність знайти компроміс і вислухати протилежні точки зору. Ввічливість вважається вираженням хороших манер і знання етикету.
- **ЗУХВА́ЛІСТЬ** – Вада особистості, негативний поведінковий прояв, симптом хамства. Дуже грубий, нахабний, безманерно втручається чи стверджує. Не виявлення належної поваги, пошани до когось, чогось.

Правдивість – наклеп

- **ПРАВДІ́ВІСТЬ** – Властивість за значенням **правдивий**. **ПРАВДІ́ВИЙ** – Який не обманює; чесний, справедливий. Справжній, правильний.
- **НА́КЛЕП** – Неправда, брехня, поширювана з метою знеславити, зганьбити, заплямувати когось або щось; поширення неправдивих відомостей.

Гідність – нечестя

- **ГІ́ДНІСТЬ** – Властивість, яка виражає уявлення про цінність всякої людини, як моральної особистості, що вчинково реалізується. Це особливе моральне ставлення людини до самої себе і ставлення до неї з боку суспільства, в якому визнається значущість особистості. Поняття гідності вживається у законодавствах численних країн та у міжнародному праві. Власну гідність (любов до себе) слід відрізнити від себелюбства (егоїзму).
- **НЕЧЕ́СТЯ** – Наруга, ганьба як спосіб поведінки, до якої вдається морально невихована людина.

Доблесть – примітивність

- **ДО́БЛЕСТЬ** – Відвага, мужність, героїство, які демонструє людина в якій-небудь діяльності чи екстремальних ситуаціях.
- **ПРИМІ́ТІВНІСТЬ** – Якість і властивість за значенням **примітивний**. **ПРИМІ́ТІВНИЙ** – Який перебуває на низькому або початковому різнобічному розвитку. Відзначається низьким рівнем виконання,

простотою організації; недосконалий. Не відзначається глибиною задуму та змісту; поверховий. Відзначається низьким розвитком інтелекту, вузьким колом інтересів; обмежений.

Великодушність – малодушність

- **ВЕЛИКОДУШНІСТЬ** – Властивість за значенням **великодушний**. **ВЕЛИКОДУШНИЙ** – Який має прекрасні особистісні якості, благородні почуття, велику доброзичливість. В якому практично (вчинково) втілюються ці якості.
- **МАЛОДУШНІСТЬ** – Те саме, що **боягузливість**. **БОЯГУЗЛИВИЙ** – Який легко піддається почуттю страху; лякливий. У якого відсутня мужність.

Урівноваженість – примхливість

- **УРІВНОВАЖЕНІСТЬ** – Властивість за значенням **урівноважений**. **УРІВНОВАЖЕНИЙ** – Який уміє володіти собою, відзначається витримкою; стриманий, спокійний.
- **ПРИМХЛІВІСТЬ** – Властивість за значенням **примхливий**. **ПРИМХЛИВИЙ** – Якому властиві несподівані, нічим не обґрунтовані бажання, свавільні вигадки, дивацтва; якому важко догодити. Виражає незадоволення, вередливість, примху.

Стриманість – зарозумілість

- **СТРИМАНІСТЬ** – Властивість за значенням **стриманий**. **СТРИМАНИЙ** – Який уміє володіти собою, не виявляє своїх почуттів. Помірний, скупий у вираженні, прояві чого-небудь. Спокійний, не різкий.
- **ЗАРОЗУМІЛІСТЬ** – Властивість за значенням **зарозумілий**. **ЗАРОЗУМІЛИЙ**, а, е. Який поводить себе гордовито, пихато, занадто самовпевнено, вважаючи себе у чомусь вищим від інших.

Узгоджуваність – повелительство

- **УЗГОДЖУВАНІСТЬ** – Надання відповідності чомусь, єдність з чимось.

- **ПОВЕЛИТЕЛЬСТВО** – Готовність наказувати за правом своєї влади (інституційної чи міжособистісної) над ким-небудь.

Невибагливість – розбещеність

- **НЕВИБАГЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **невибагливий**. **НЕВИБАГЛИВИЙ** – Який задовольняється найнеобхіднішим; з надто скромними вимогами до чогось.
- **РОЗБЕЩЕНІСТЬ** – Властивість за значенням **розбещений**. **РОЗБЕЩЕНИЙ** – Морально зіпсований, з поганими, аморальними звичками. Недисциплінований, свавільний, вередливий, розпущений. Яким не можна управляти, якого не можна приборкати.

Вдячність – невдячність

- **ВДЯЧНІСТЬ** – Почуття подяки, готовність віддячити за послугу, допомогу, зроблене добро.
- **НЕВДЯЧНІСТЬ** – Властивість за значенням **невдячний**. **НЕВДЯЧНИЙ** – Який не відчуває і не виявляє вдячності. Не виправдовує затрачених на нього зусиль, покладених надій. Вияв недружелюбності до того, хто зробив добро.

Неупередженість – підозрілість

- **НЕУПЕРЕДЖЕНІСТЬ** – Вміння і бажання розкритися у своїх поглядах і сумнівах з метою стимулювати іншого до об'єктивної самопрезентації. Підтримка людини, а не її гноблення. Який не має обманної, негативної, заздалегідь сформованої думки.
- **ПІДОЗРІЛІСТЬ** – Схильність до недовіри, ставлення до іншого не за його особистісною сутністю, а на основі дрібних, ситуативних діянь.

Доброта – скнарість

- **ДОБРОТА** – Прояв всього хорошого, що є в кожній людині. Наскільки вона прихильна моральності, настільки і високий її особистісний рівень як чуйної і благородної. Чутливе, дружнє ставлення до людей.

- **СКНА́РИСТЬ** – Властивість за значенням **скнарий**. **СКНА́РИЙ** – Надміру скупа, жадібна людина, яка нехтує навіть елементарними побутовими зручностями.

Пробачливість – мстивість

- **ПРОБАЧЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **пробачливий**. **ПРОБАЧЛИВИЙ** – Який виражає прощення за провину, поблажливість.
- **МСТИВІСТЬ** – Властивість за значенням **мстивий**. **МСТИВИЙ** – Схильний до агресивних, шкідливих дій, навіть за найменшу провину, сповнений помсти.

Поблажливість – зарозумілість

- **ПОБЛА́ЖЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **поблажливий**. **ПОБЛА́ЖЛИВИЙ** – Який занадто невимогливо, м'яко ставиться до когось, чогось. Який виражає перевагу перед кимось, чимось, прихильно-зверхньо ставиться до когось або чогось.
- **ЗАРОЗУМІ́ЛІСТЬ** – Властивість за значенням **зарозумілий**. **ЗАРОЗУМІ́ЛИЙ** – Який поводиться пихато, занадто самовпевнено, вважаючи себе у чомусь вищим від інших.

Лягідність – суворість

- **ЛА́ГІДНІСТЬ** – Властивість за значенням **лягідний**. **ЛА́ГІДНИЙ** – Який виражає приязність, спокій, ласку, ніжність. Злагожденість, дружність. Приємний для сприймання; нерізкий, м'який, ніжний.
- **СУВО́РІСТЬ** – Властивість за значенням **суворий**. **СУВОРИЙ** – Черствий, важко вступає у взаємини, чітко дотримується норм поведінки, не зважає на життєві обставини людини.

Щадіння – зневажливість

- **ЩАДІ́ННЯ** – Властивість за значенням **щадити**. **ЩАДИТИ** – Не занапащати кого-небудь, не завдавати шкоди комусь; милувати. Ставитися дбайливо, економно до чогось, берегти щось.

- **ЗНЕВА́ЖЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **зневажливий**. **ЗНЕВА́ЖЛИВИЙ** – Який наносить моральні і матеріальні збитки, у якого відсутнє бережне ставлення до когось, чогось.

Мужність – боязкість

- **МУ́ЖНІСТЬ** – Риса характеру людини, у якій поєднуються хоробрість, рішучість, витримка, відвага, сміливість. Мужність часто виступає як здатність переносити страждання, включаючи фізичний біль.
- **БО́ЯЗКІСТЬ** – Властивість за значенням **боязкий**. **БОЯЗКИЙ** – Який несміливий, полохливий, лякливий, пройнятий страхом.

Мудрість – тупість

- **МУ́ДРІСТЬ** – Володіння знанням, розумінням, досвідом, обачністю та інтуїцією. Мудрість розглядається, як розсудливе та грамотне застосування знання, інтелекту. Великий, глибокий розум, що опирається на високу духовність.
- **ТУ́ПІСТЬ** – Недостача, відсутність знання; слабкість життєвого досвіду, необізнаність, незнання чогось; духовна примітивність.

Поміркованість – чванливість

- **ПОМІРКО́ВАНІСТЬ** – Властивість за значенням **поміркований**. **ПОМІРКО́ВАНИЙ** – Який керується в своїх діях, поглядах, думках вимогами здорового глузду; розважливий, без претензій; скромний.
- **ЧВАНЛІ́ВІСТЬ** – Властивість за значенням **чванливий**. **ЧВАНЛІ́ВИЙ** – Пихатий, якому притаманна надмірно висока думка про себе, зверхність, погорда, зарозумілість, зазнайство.

Милосердність – безжальність

- **МИЛОСЕРДНІ́СТЬ** – Властивість за значенням **милосердний**. **МИЛОСЕРДНИ́Й** – Який схильний, готовий до добрих учинків, втілює добре, співчутливе ставлення.
- **БЕЗЖА́ЛЬНІСТЬ** – Властивість за значенням **безжалісний**. **БЕЗЖА́ЛІСНИЙ** – Немилостивий, жорстокий, нещадимий.

Строгість – улесливість

- **СТРО́ГІСТЬ** – Властивість за значенням **строгий**. **СТРО́ГИЙ** – Дуже стійкий, твердий, зосереджений, позбавлений м'якості, поблажливості. Який не допускає ніяких відхилень від прийнятих норм моралі, поведінки.
- **УЛÉСЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **улесливий**. **УЛÉСЛИВИЙ** – Який схильний до обіцянок, умовлянь. Нещиро шанобливий.

Благородність – ницість

- **БЛАГОРО́ДНІСТЬ** – Властивість за значенням **благородний**. **БЛАГОРО́ДНИЙ** – Який породжений високою метою, пройнятий високим поривом, ідеєю. Відзначається високими моральними якостями; чесний, порядний.
- **НИ́ЦІСТЬ** – Властивість за значенням **ниций**. **НИ́ЦИЙ** – Підлий, ганебний, негідний.

Скромність – самозвеличення

- **СКРО́МНІСТЬ** – Властивість за значенням **скромний**. **Скромний** – Який не любить підкреслювати свої заслуги, достоїнства, хизуватися ними. Не претендує на особливе становище. Стриманий у поводженні. Нічим не виділяється серед інших, не має ніяких особливих рис. Не привертає уваги. Відсутність владолюбства, прагнення, дотримання рамок пристойності; порядність і помірність в спілкуванні з іншими людьми.
- **САМОЗВЕЛИЧЕННЯ** – Надто завищене ставлення до себе, своїх достоїнств, хизування заслугами.

Відвертість – лицедійство

- **ВІДВЕРТІСТЬ** – Готовність людини повідомляти насамперед про приватні, інтимні аспекти свого життя чи прихованні для інших людей сторони свого життя. Відверті люди, як правило, мають багато позитивних моральних якостей, насамперед щирість і довірливість.
- **ЛИЦЕДІЙСТВО** – Маскування думок, вчинків; вкрай необ'єктивне удавання про неіснуючі достоїнства.

Турботливість – безжальність

- **ТУРБОТЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **турботливий**. **ТУРБОТЛИВИЙ** – Який уважний, дбайливий, виражає безкорисливість.
- **БЕЗЖАЛЬНІСТЬ** – Властивість за значенням **безжалісний**. **БЕЗЖАЛІСНИЙ** – Який не має співчуття; жорстокий.

Люб'язність – грубість

- **ЛЮБ'ЯЗНІСТЬ** – Властивість за значенням **люб'язний**. **ЛЮБ'ЯЗНИЙ** – Уважний, привітний до когось. У спілкуванні не чинить будь-яких душевних напружень.
- **ГРУБІСТЬ** – Властивість за значенням **грубий**. **ГРУБИЙ** – Некультурний, невічливий, неделікатний. Який схильний до образи. Який виходить за межі елементарних правил щодо власних вчинків, заслуговує осудження.

Корисність – шкідливість

- **КОРИСНІСТЬ** – Властивість за значенням **корисний**. **КОРИСНИЙ** – Який дає, приносить добрі наслідки, вигідний.
- **ШКІДЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **шкідливий**. **ШКІДЛИВИЙ** – Який завдає матеріальних чи ідеальних збитків комусь або чомусь.

Чесність – обман

- **ЧЕСНІСТЬ** – Властивість за значенням **чесний**. **ЧЕСНИЙ** – Який відзначається високими моральними якостями, самовіддано ставиться до когось, чогось. Виражає правдивість, прямоту характеру, відвертість. Старанно, ретельно виконує свої обов'язки. Не заслуговує ніякої догани; порядний, нічим не заплямований. Заслуговує на високу повагу, пошану.
- **ОБМАН** – Неправдиві слова, вчинки, дії. Невідповідність істині; те, чого немає насправді.

Свобода – пригнічення

- **СВОБОДА** – Можливість чинити вибір відповідно до своїх бажань, інтересів і цілей на основі знання об'єктивної дійсності. Можливість діяти без перешкод у якій-небудь галузі в умовах усвідомлення законів

суспільства. Життя без залежності від кого-небудь, можливість поводитися на свій розсуд.

- **ПРИГНІЧЕННЯ** – Перешкоджання розвитку чого-небудь або зовсім його припинення.

Лояльність – зрада

- **ЛОЯЛЬНІСТЬ** – Коректне, благонадійне ставлення до когось або чогось, тримання в межах законності.
- **ЗРАДА** – Відмовлення від своїх переконань, поглядів. Порушення вірності у дружбі, коханні.

Святість – осквернення

- **СВЯТІСТЬ** – Властивість за значенням **святий**. **СВЯТИЙ** – Освячений високою метою. Морально чистий, благородний, бездоганний у житті, поведінці. Не винний у чомусь, перед кимось.
- **ОСКВЕРНЕННЯ** – Порушення святості когось, чогось. Глум над чимось високим, чистим. Приниження, заплямовування.

Конформізм – непокора

- **КОНФОРМІЗМ** – Пасивне прийняття готових стандартів у поведінці, безапеляційне визнання наявних порядків, норм і правил, безумовне схиляння перед авторитетами. Ігнорування унікальності поглядів, інтересів, уподобань естетичних та інших смаків окремих людей. Відсутність власної позиції домінантності, некритична покора певному зразку, що володіє найбільшою силою тиску (думка більшості, визнаний авторитет, традиція) тощо.
- **НЕПОКОРА** – Небажання або відмова слухатися когось. Ухиляння від суспільно важливих обов'язків, пов'язаних з різновидами діяльностей, бравада своєю несхвальною позицією.

Чемність – невихованість

- **ЧЕМНІСТЬ** – Властивість за значенням **чемний**. **ЧЕМНИЙ** – В якому виявляється шанобливість, ввічливість, уважність, люб'язність.

- **НЕВИХОВАНІСТЬ** – Властивість за значенням **невихований**. **НЕВИХОВАНИЙ** – Який поводить себе нечемно, грубо, не звертає на прийняті норми, допускає непристойності.

Щирість – догідливість

- **ЩИРІСТЬ** – Властивість за значенням **щирий**. **ЩИРІЙ** – Який прямо, безкорисливо, чистосердечно виражає свої почуття, думки; відвертий, правдивий. Пройнятий сердечною теплотою. Який виражає справжні, непідробні почуття, думки. Сповнений ласки, доброти, душевності; привітний. Сповнений життєвої правди; правдивий. Який охоче приймає кого-небудь, наділяє чимось від душі; приязний, гостинний. Який по-справжньому вірить, дотримується чогось.
- **ДОГІДЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **догідливий**. **ДОГІДЛИВИЙ** – Який намагається задовольнити чий-небудь бажання. Нецирий, улесливий.

Покірність – норовистість

- **ПОКІРНІСТЬ** – Властивість за значенням **покірний**. **ПОКІРНИЙ** – Який не суперечить, поступається в усьому; слухняний. Не може чинити опір чомусь, нездатний перебороти щось; підвладний.
- **НОРОВИСТІСТЬ** – Властивість за значенням **норовистий**. **НОРОВІСТИЙ** – Якого важко приборкувати, непокірний, примхливий, капризний, упертий.

Акуратність – неорганізованість

- **АКУРАТНІСТЬ** – Властивість за значенням **акуратний**. **АКУРАТНИЙ** – Який додержується порядку, точності в роботі, у виконанні своїх обов'язків, зібраний.
- **НЕОРГАНІЗОВАНІСТЬ** – Властивість за значенням **неорганізований**. **НЕОРГАНІЗОВАНИЙ** – Позбавлений упорядкованості; стихійний. Який не вміє раціонально налаштовуватись на досягнення пізнавальних, етичних, трудових, комунікативних цілей, організувати свій час.

Старанність – недбалість

- **СТАРА́ННІСТЬ** – Дбайливе, ретельне ставлення до чогось. Уважне виконання чогось, чесне ставлення до своїх обов'язків, до роботи, справи.
- **НЕДБА́ЛІСТЬ** – Властивість за значенням **недбалий**. **НЕДБА́ЛИЙ** – Якому властиві неповага, зневага, байдужість до кого-небудь. Який ставиться до своїх обов'язків неуважно, без належної старанності, не піклується, не турбується про когось або щось.

Милість – бездушність

- **МІ́ЛІСТЬ** – Доброзичливе, щиросердне, прихильне ласкаве, жалібне ставлення до когось.
- **БЕЗДУШНІСТЬ** – Властивість за значенням **бездушний**. **БЕЗДУШНИЙ** – Позбавлений гуманних почуттів; безсердечний, жорстокий, байдужий.

Доброзичливість – злостивість

- **ДОБРОЗІ́ЧЛІВІСТЬ** – Властивість за значенням **доброзичливий**. **ДОБРОЗІ́ЧЛІВИЙ** – Який бажає людям добра, співчутливо ставиться до інших, піклується про них. Виражає прихильність, приязнь. Прагнення принести кому-небудь користь.
- **ЗЛОСТІ́ВІСТЬ** – Властивість за значенням **злостивий**. **ЗЛОСТІ́ВИЙ** – Сповнений ворожнечі, злорадства, недоброзичливості. Сердитий, роздратований. Пройнятий насмішкою.

Порядність – шахрайство

- **ПОРЯ́ДНІСТЬ** – Властивість за значенням **порядний**. **ПОРЯ́ДНИЙ** – Нездатний на погані, нечесні або аморальні вчинки. Завжди дотримується своїх обіцянок, уникає образ і не завдає умисної шкоди навколишнім.
- **ШАХРА́ЙСТВО** – Хитрий і спритний обман; крутість, ошуканство; зловживання довірою.

Жалібність – байдужість

- **ЖАЛІ́БНІСТЬ** – Властивість за значенням **жалібний**. **ЖА́ЛІБНИЙ** – Який виражає тугу, печаль; журливість.

- **БАЙДУ́ЖІСТЬ** – Стан і властивість за знач. **байдужий**. **БАЙДУ́ЖИЙ** – Який не звертає уваги на когось, щось, незацікавлений, індиферентний, не схильний до почуттів. Не виявляє співчуття; чуйності. Який не викликає до себе інтересу, не цікавий, не важливий для когось. Не піддається жодному впливові.

Безкомпромісність – підлабузництво

- **БЕЗКОМПРОМІСНІСТЬ** – Властивість і якість за значенням **безкомпромісний**. **БЕЗКОМПРОМІСНИЙ** – Який виключає можливість примирення, без компромісів. Заперечує чужу точку зору, якщо вона навіть несуттєво відрізняється від його позиції.
- **ПІДЛАБУ́ЗНИЦТВО** – Властивість за значенням **підлабузницький**. **ПІДЛАБУЗНИЦЬКИЙ** – Який догоджає комусь з корисливою метою, прихвостень, низькопоклонник, плазун, лизолюб.

Стійкість – поступливість

- **СТІЙКІСТЬ** – Здатність довго зберігати і виявляти свої властивості, не піддаватися, витримувати зовнішній вплив, протидіяти чомусь. Для якого характерні стабільність, постійність. Вірний своїм переконанням.
- **ПОСТУ́ПЛИВІСТЬ** – Властивість за значенням **поступливий**. **ПОСТУ́ПЛИВИЙ** – Який легко йде на згоду з іншими у вчинках і поведінці; не маючи критичного мислення.